

Ny åldersdifferentiering inom underhållsstödet

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken och avslår motionsyrkandena.

Regeringens förslag innebär att underhållsstödet ska åldersdifferentieras och höjas. Underhållsstöd ska enligt förslaget lämnas med 1 573 kronor i månaden t.o.m. månaden då barnet fyller 11 år, med 1 723 kronor i månaden fr.o.m. månaden efter den då barnet har fyllt 11 år och med 2 073 kronor i månaden fr.o.m. månaden efter den då barnet har fyllt 15 år. Regeringen föreslår vidare att den bidragsskyldiga förälderns betalningsbelopp ska omprövas också när ett högre underhållsstöd ska lämnas till ett barn med anledning av att barnet har fyllt 11 år. En ändring av betalningsbeloppet vid en sådan omprövning ska gälla fr.o.m. månaden efter den då barnet har fyllt 11 år. Höjningen av underhållsstödet till ett barn som har fyllt 11 eller 15 år föreslås inte omfattas av socialförsäkringsbalkens krav på ansökan om ökning av en förmån.

Lagändringen som avser en höjning av underhållsstödet för barn som är 15 år eller äldre föreslås träda i kraft den 1 augusti 2018 och tillämpas första gången för underhållsstöd som avser september 2018. Lagändringen som avser en höjning av underhållsstödet för barn som är 11–14 år föreslås träda i kraft den 1 januari 2019 och tillämpas första gången för underhållsstöd och betalningsskyldighet som avser februari 2019.

I betänkandet finns en reservation (SD).

Behandlade förslag

Proposition 2017/18:173 Ny åldersdifferentiering inom underhållsstödet.

Två yrkanden i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Ny åldersdifferentiering inom underhållsstödet	5
Reservation	9
Reformering av systemet för underhållsstöd, punkt 2 (SD).....	9
Särskilt yttrande	10
Ny åldersdifferentiering inom underhållsstödet, punkt 1 (KD)	10
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	11
Propositionen	11
Följdmotionen	11
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	12

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Ny åldersdifferentiering inom underhållsstödet

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i socialförsäkringsbalken.
2. lag om ändring i socialförsäkringsbalken.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2017/18:173 punkterna 1 och 2.

2. Reformering av systemet för underhållsstöd

Riksdagen avslår motion

2017/18:4033 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2.

Reservation (SD)

Stockholm den 22 maj 2018

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Fredrik Lundh Sammeli

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Lundh Sammeli (S), Johan Forssell (M), Carina Ohlsson (S), Mikael Cederbratt (M), Phia Andersson (S), Jennie Åfeldt (SD), Lars-Arne Staxäng (M), Solveig Zander (C), Rickard Persson (MP), Tina Ghasemi (M), Kerstin Nilsson (S), Linus Bylund (SD), Emma Carlsson Löfdahl (L), Aron Modig (KD), Teresa Carvalho (S), Mathias Tegnér (S) och Christina Høj Larsen (V).

Redogörelse för ärendet

Utredningen om ekonomi och samarbete vid särlevnad (Särlevnandeutredningen) föreslog i sitt slutbetänkande Fortsatt föräldrar – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull (SOU 2011:51) att underhållsstödets storlek borde differentieras i tre olika åldersgrupper.

En arbetsgrupp inom Socialdepartementet har utarbetat departementskrivelsen Åldersdifferentierat underhållsstöd och höjt grundavdrag för bidragsskyldiga föräldrar (Ds 2017:2). Förslagen i promemorian grundar sig på en överenskommelse mellan regeringen och Vänsterpartiet och aviserades i samband med budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 12 s. 32). Regeringen beslutade den 1 juni 2017 att begära in Lagrådets yttrande. Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Den 1 januari 2018 trädde nya bestämmelser i kraft som innebär att underhållsstödet för barn som har fyllt 15 år höjdes med 150 kronor till 1 723 kronor per månad. Samtidigt höjdes grundavdraget för bidragsskyldiga föräldrar till 120 000 kronor per år (prop. 2016/17:216, bet. 2017/18:SfU9, rskr. 2017/18:16).

I detta betänkande behandlar utskottet proposition 2017/18:173 Ny åldersdifferentiering inom underhållsstödet och en motion som väckts med anledning av propositionen.

En förteckning över de behandlade förslagen finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Ny åldersdifferentiering inom underhållsstödet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i socialförsäkringsbalken. Riksdagen avslår motionsyrkanden bl.a. om att indexera och reformera underhållsstödet.

Jämför reservationen (SD) och det särskilda yttrandet (KD).

Gällande ordning

Underhållsbidrag

Föräldrar är enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken (FB) underhållsskyldiga gentemot sina barn efter vad som är skäligt med hänsyn till barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga. När ett barn bor varaktigt med bara den ena föräldern ska den andra föräldern fullgöra sin underhållsskyldighet genom att betala underhållsbidrag för barnet enligt 7 kap. 2 § första stycket FB. Underhållsbidrag fastställs genom avtal eller genom dom (7 kap. 2 § andra stycket FB).

Underhållsstöd

Genom underhållsstödet garanterar samhället att barn till särlevande föräldrar får ett bidrag om en bidragsskyldig förälder inte fullgör sin underhållsskyldighet enligt föräldrabalken.

För rätt till underhållsstöd krävs enligt 18 kap. 2 § socialförsäkringsbalken (SFB) bl.a. att barnets föräldrar inte bor tillsammans samt att barnet är folkbokfört och bor varaktigt hos endast en förälder (boföräldern). Boföräldern måste vara bosatt i Sverige och om barnet är underårigt krävs dessutom att boföräldern är vårdnadshavare för barnet (18 kap. 4 § SFB).

Underhållsstöd lämnas inte om det finns anledning att anta att en bidragsskyldig förälder i rätt ordning betalar underhåll med minst det belopp som skulle betalas ut som underhållsstöd till barnet. Underhållsstöd lämnas inte heller om det är uppenbart att den bidragsskyldige föräldern på något annat sätt ser till att barnet får motsvarande underhåll (18 kap. 9 § SFB). Om det finns särskilda skäl för det, ska underhållsstöd ändå lämnas (18 kap. 9 a § SFB).

Om det finns anledning att anta att den bidragsskyldige föräldern betalar underhåll kan underhållsstödet efter avräkning för underhåll lämnas som ett utfyllnadsbidrag. En avräkning görs i dessa fall för det underhåll som den bidragsskyldiga föräldern enligt Försäkringskassans beräkningar har möjlighet att betala direkt till boföräldern eller, vid förlängt underhållsstöd,

den studerande. I dessa fall är ingen av föräldrarna återbetalningsskyldig (18 kap. 21–24 §§ SFB).

Enligt 18 kap. 20 § SFB lämnas underhållsstöd med högst 1 573 kronor per barn och månad t.o.m. den månad barnet fyller 15 år. Sedan den 1 januari 2018 gäller att till barn som är 15 år eller äldre lämnas 1 723 kronor per månad fr.o.m. månaden efter det att barnet fyllt 15 år. Beloppet avser underhållsstöd fr.o.m. februari 2018.

Enligt 19 kap. 34 § SFB ska betalningsbeloppet för den bidragsskyldige föräldern omprövas när ett högre underhållsstöd lämnas till ett barn med anledning av att barnet har fyllt 15 år.

Förlängt underhållsstöd kan lämnas till barn som har fyllt 18 år och som studerar med rätt till förlängt barnbidrag eller studiehjälp, exempelvis fortfarande går i grundskola- eller gymnasieskola. Förlängt underhållsstöd lämnas som längst t.o.m. juni månad det år då barnet fyller 20 år (18 kap. 14 § SFB).

Fr.o.m. mars 2018 lämnas underhållsstöd endast som fullt underhållsstöd och som utfyllnadsbidrag. Underhållsstöd vid växelvis boende har avskaffats och i stället har det införts ett särskilt bidrag inom bostadsbidraget för barn som bor växelvis (prop. 2017/18:6, bet. 2017/18:SfU6, rskr. 2017/18:46).

Propositionen

Regeringen anser att syftet i underhållsstödet bör bibehållas, dvs. att nivån bör motsvara cirka hälften av ett barns normalkostnad sedan hänsyn tagits till allmänt barnbidrag eller studiebidragen. Vidare bör en antagen normalkostnad täcka ett barns normalbehov och motsvara en skälig levnadsnivå på lång sikt. Enligt regeringens mening täcker inte längre dagens underhållsstöd hälften av normalkostnaden för barn som är 11–14 år eller för barn som har fyllt 15 år efter det att hänsyn tagits till barnbidrag respektive studiebidrag.

Regeringen föreslår därför att underhållsstödet ska höjas med 150 kronor per månad för barn som är 11–14 år och med 350 kronor per månad för barn som är 15 år eller äldre. Underhållsstöd ska därmed lämnas med 1 573 kronor i månaden t.o.m. månaden då barnet fyller 11 år, med 1 723 kronor i månaden fr.o.m. månaden efter den då barnet har fyllt 11 år t.o.m. månaden då barnet fyller 15 år samt med 2 073 kronor i månaden fr.o.m. månaden efter den då barnet har fyllt 15 år.

Enligt regeringens mening är det fördelningspolitiskt träffsäkert att införa en åldersdifferentiering för dessa åldersgrupper. Vidare motsvarar differentieringen barnets faktiska kostnader och framstår som mer rättvist. Generellt sett ligger åldersdifferentiering också i linje med att det är barnets behov som ska täckas och att underhållsstödet inte ska betraktas som en generell inkomstförstärkning för ensamstående föräldrar. En differentiering kan också leda till att föräldrar i större utsträckning för samtal om vad som är ett rimligt underhåll utifrån varje enskilt barns ålder samt faktiska och individuella behov. Enligt regeringens mening kan underhållsstödsbeloppet

bli mindre normerande för föräldrars uppfattning om underhållsbidragens storlek och förhoppningsvis blir det inte det belopp som föräldrar med automatik enas om som underhållsbidrag för ett barn. Särlevandeutredningens undersökningar visade att endast ett fåtal barn, 7 procent, fick mer än underhållsstödets (dåvarande) belopp i underhållsbidrag (SOU 2011:51). Regeringen anser även att det är positivt för den ekonomiska jämställdheten att underhållsstödet höjs för barn som är 11 år eller äldre, eftersom kvinnor till övervägande del är mottagare av underhållsstöd. För mer än en tredjedel av de bidragsskyldiga föräldrarna, som till övervägande del är män, innebär dock höjningen av underhållsstödet en ekonomisk försämring. Barns faktiska kostnader varierar i praktiken i olika åldrar. Regeringen är dock av administrativa skäl inte beredd att föreslå att det ska införas en nivå för varje ålderskategori, eftersom såväl belopp som behovsbedömningar grundar sig på schabloner och genomsnitt.

Enligt regeringens mening bör höjningen av underhållsstödet till ett barn som har fyllt 11 eller 15 år inte omfattas av socialförsäkringsbalkens krav på en ny ansökan. I dag initierar Försäkringskassan frågan om ett högre underhållsstöd när ett barn som har rätt till underhållsstöd har fyllt 15 år, och detsamma bör gälla när ett högre underhållsstöd ska lämnas när barnet har fyllt 11 år.

Regeringen föreslår att den bidragsskyldiga föräldrarnas betalningsbelopp ska omprövas när ett högre underhållsstöd ska lämnas till ett barn med anledning av att barnet har fyllt 11 på samma sätt som görs i dag när barnet fyllt 15 år. Ändringen av betalningsbeloppet vid en sådan omprövning föreslås gälla fr.o.m. månaden efter den då barnet har fyllt 11 eller 15 år.

Lagändringen för barn som är 15 år eller äldre föreslås träda i kraft den 1 augusti 2018 och tillämpas första gången för underhållsstöd som avser september 2018. För barn som är 11–14 år föreslås att lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2019 och tillämpas första gången för underhållsstöd och betalningsskyldighet som avser februari 2019.

Motionen

I kommittémotion 2017/18:4033 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att tillsätta en utredning för att reformera systemet med underhållsstöd och underhållsbidrag och öka föräldrarnas eget ansvar. Motionärerna välkomnar regeringens förslag, men anser att föräldrarna bör uppmantras att komma överens om ett rimligt underhållsbidrag med hänsyn till inkomster och levnadsomkostnader och att Försäkringskassans arbete som mellanhand bör minska. Även konsekvenserna för föräldrar som är bidragsskyldiga och inte betalar underhållsbidrag bör utredas. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att se över systemet för underhållsstöd via indexerings- och uppdatering på årsbasis i samband med inflation. Motionärerna anser att underhållsstödet bör bli mer förutsägbart och anpassas till verkligheten.

Utskottets ställningstagande

Underhållsstödet är avsett att täcka hälften av barnets normalkostnad sedan hänsyn tagits till det allmänna barnbidraget. Utskottet delar regeringens bedömning att underhållsstödet bör höjas för att motsvara de faktiska kostnaderna för äldre barn. I likhet med regeringen anser utskottet därmed att det är motiverat att införa ytterligare en åldersdifferentiering inom underhållsstödet. Kostnaderna ökar normalt när barnet blir äldre, och barns behov är olika i olika åldrar. Vidare tydliggörs att det är barnets behov som ska täckas och att det inte är ett bidrag till föräldrarna. Utskottet delar regeringens bedömning att förslaget även kan inverka positivt på föräldrarnas syn på underhållsstödet och få dem att se över underhållsbidragets storlek när barnet blir äldre. Att införa fler nivåer inom underhållsstödet är enligt utskottets mening ännu ett steg i rätt riktning, dels för att så långt som möjligt täcka de faktiska kostnaderna för ett barn, dels för att stärka föräldrarna i att ha ett delat ansvar för barnets försörjning och så långt som möjligt lösa frågan om underhåll genom överenskommelser.

Utskottet noterar att förslaget om att höja och åldersdifferentiera underhållsstödet innebär att även den bidragsskyldige förälderns betalningsbelopp ska omprövas när ett högre underhållsstöd lämnas.

Utskottet är positivt till att höjningen av underhållsstödet ska omprövas utan ansökan när ett högre underhållsstöd lämnas med anledning av att barnet har fyllt 11 eller 15 år. Att kräva ansökan skulle innebära en onödig administration och kostnad.

Utskottet har i tidigare sammanhang avstyrkt motionsyrkanden om ett reformerat underhållsstöd (bet. 2017/18:SfU3 och bet. 2017/18:SfU9). Utskottet anser att det saknas skäl för riksdagen att nu göra ett tillkännagivande om ytterligare utredning för att bl.a. öka föräldrarnas ansvar eller om att indexera underhållsstödet.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen och avstyrker motion 2017/18:4033 (SD) yrkandena 1 och 2.

Reservation

Reformering av systemet för underhållsstöd, punkt 2 (SD)

av Jennie Åfeldt (SD) och Linus Bylund (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:4033 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Regeringens förslag välkomnas, men det behöver göras mer. Regeringen bör därför tillsätta en utredning för att reformera systemet med underhållsstöd och underhållsbidrag och öka föräldrarnas eget ansvar. Föräldrarna bör uppmuntras att komma överens om ett rimligt underhållsbidrag med hänsyn till inkomster och levnadsomkostnader, och Försäkringskassan bör i mindre utsträckning vara mellanhand. Även konsekvenserna för föräldrar som är bidragsskyldiga och inte betalar underhållsbidrag bör utredas. Vidare bör systemet för underhållsstöd bli mer förutsägbart och anpassas till verkligheten och inflationen genom en indexering och uppdatering på årsbasis.

Särskilt yttrande

Ny åldersdifferentiering inom underhållsstödet, punkt 1 (KD)

Aron Modig (KD) anför:

Kristdemokraterna anser inte att ytterligare höjningar av underhållsstödet är det bästa sättet att stärka ekonomin för ensamstående med låga inkomster. Underhållsstödet är inte inkomstrelaterat utan utgår till alla som begär det, oavsett föräldrarnas inkomst och oavsett om de själva kan komma överens om underhållet eller inte. Det bör även framhållas att en höjning av nivån på underhållsstödet medför att fler underhållsskyldiga föräldrar riskerar att hamna hos Kronofogdemyndigheten. Den s.k. särlevandeutredningen visar att detta är ett problem redan i dag. En sannolik följd av regeringens föreslagna höjning och differentiering av underhållsstödet är därför att fler föräldrar blir skuldsatta. Vi anser att underhållsstödet bör utformas så att det tydligt framgår att det i första hand är föräldrarna som har det ekonomiska ansvaret för sina barn.

Kristdemokraterna har dock inte några yrkanden i detta ärende, eftersom vi knyter frågan till vårt budgetförslag (mot. 2017/18:3836). I ett annat sammanhang har vi även motsatt oss åldersdifferentiering av underhållsstödet (mot. 2017/18:352).

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2017/18:173 Ny åldersdifferentiering inom underhållsstödet:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.

Följdmotionen

2017/18:4033 av Julia Kronlid m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning med syfte att reformera systemet med underhållsstöd och underhållsbidrag från grunden för att öka föräldrarnas eget ansvar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över systemet för underhållsstöd via indexering och uppdatering på årsbasis i samband med inflationen och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 18 kap. 20 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 kap.

20 §¹

Underhållsstöd till ett barn lämnas med

– 1 573 kronor i månaden till och med månaden då barnet fyller 15 år, och

– 1 723 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år.

– 2 073 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år.

Första stycket gäller om inte något annat följer av 21–24 och 26–30 §§.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2018.
 2. Den nya bestämmelsen tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd som avser september 2018.

¹ Senaste lydelse 2017:1123.

2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 18 kap. 20 § och 19 kap. 34 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag i avsnitt Föreslagen lydelse

2.1

18 kap.

20 §¹

Underhållsstöd till ett barn lämnas med	
– 1 573 kronor i månaden till och med månaden då barnet fyller 15 år, <i>och</i>	– 1 573 kronor i månaden till och med månaden då barnet fyller 11 år, – 1 723 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 11 år till och med månaden då barnet fyller 15 år, <i>och</i>
– 2 073 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år.	– 2 073 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år.

Första stycket gäller om inte något annat följer av 21–24 och 26–30 §§.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 kap.

34 §²

Betalningsbelopp enligt 10–17, 21, 26 och 27 §§ ska omprövas	
1. när det finns ett nytt beslut om slutlig skatt,	
2. när grunden för tillämplig procentsats enligt 17 § ändras, <i>och</i>	
3. när ett högre underhållsstöd lämnas till ett barn med anledning av att barnet har fyllt 15 år.	3. när ett högre underhållsstöd lämnas till ett barn med anledning av att barnet har fyllt 11 eller 15 år.

En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 1 ska gälla från och med februari året efter det år då beslutet om slutlig skatt meddelades. En ändring av

En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 1 ska gälla från och med februari året efter det år då beslutet om slutlig skatt meddelades. En ändring av

¹ Senaste lydelse 2018:000.

² Senaste lydelse 2017:995.

betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 2 ska gälla från och med månaden efter den då grunden för tillämplig procentsats enligt 17 § ändrades, dock aldrig längre tid tillbaka än tre år före den dag då Försäkringskassan fick kännedom om ändringen. En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 3 ska gälla från och med månaden efter den då barnet fyllde 15 år.

betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 2 ska gälla från och med månaden efter den då grunden för tillämplig procentsats enligt 17 § ändrades, dock aldrig längre tid tillbaka än tre år före den dag då Försäkringskassan fick kännedom om ändringen. En ändring av betalningsbeloppet vid omprövning enligt första stycket 3 ska gälla från och med månaden efter den då barnet fyllde *11 eller* 15 år.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.
 2. De nya bestämmelserna tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd och betalningsskyldighet som avser februari 2019.